

کفایت شاخص‌های روان‌سنجی نسخه‌ی فارسی مقیاس همدلی هیجانی متعادل

مسعود زرشقایی^{۱*}، دکتر ابوالقاسم نوری^۲ و حمید رضاعریضی^۳

چکیده

هدف از این مطالعه بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی فرم فارسی مقیاس همدلی هیجانی متعادل بود. گروه نمونه شامل ۱۴۲ نفر از کارکنان کارخانجات کما در شهر شیراز بود. در این مطالعه، فرم فارسی مقیاس همدلی هیجانی متعادل بکار گرفته شد. نتایج آزمون تحلیل عامل به شیوه‌ی مولفه‌ها حاکی از وجود شش عامل زیر بنایی در این مقیاس بود. این عوامل بر اساس محتوا به ترتیب با عناوین همدلی واکنشی، بیانی، مشارکتی، اثرپذیری عاطفی، ثبات عاطفی و همدلی نسبت به دیگران نام‌گذاری شدند. ضریب همبستگی نمره‌ی کل مقیاس با خرده مقیاس‌های مستخرج حاکی از روایی نسبتاً مناسب این مقیاس و ضریب بازآزمایی این مقیاس نیز حاکی از اعتبار مناسب این مقیاس بود و در مجموع مقیاسی مناسب برای اقدام‌های پژوهشی بشمار می‌آید.

واژه‌های کلیدی: همدلی، مقیاس همدلی عاطفی متعادل، تحلیل عامل، روایی.

مقدمه

واژه‌ی همدلی برای نخستین بار در دهه‌ی ۱۹۲۰ و به وسیله‌ی روان‌شناس آمریکایی تیچنر^۴ (به نقل از باولک، ۲۰۰۳) و برای اشاره به تقلید حرکتی مشاهده شده در یک کودک یک‌ساله پس از

۱- کارشناس ارشد روان‌شناسی صنعتی، دانشگاه اصفهان zarshagha@gmail.com

۲- استاد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان.

۳- استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان.

۴- Tichner

مشاهده‌ی آشفتنگی در کودک دیگر بکار گرفته شد. همان‌گونه که گالو^۱ (۱۹۸۹)، به نقل از باولک، (۲۰۰۳) بیان کرده است: ... یک پاسخ همدلانه پاسخی است که هم دربردارنده‌ی بعد عاطفی و هم بعد شناختی است. اصطلاح همدلی دست‌کم دارای دو مفهوم است. به مفهوم یک پاسخ شناختی، یعنی فهم و درک احساس دیگری و یا به مفهوم یک ارتباط عاطفی با فرد دیگر. از نظر کارل راجرز (۱۹۷۵)، به نقل از باولک، (۲۰۰۳) ... حالت همدلی و یا همدلی نمودن دربردارنده درک دقیق چارچوب مرجع درونی^۲ فرد دیگر، به همراه ابعاد عاطفی آن می‌باشد. در این حالت گرچه فرد همدلی کننده خود را به جای فرد مقابل می‌گذارد، ولی با او همانند سازی نمی‌کند.

موضوع همدلی^۳، بر اساس دو تعریف ارائه شده از فرآیند همدلی دو مسیر نسبتاً مجزا را دنبال نموده است. بر مبنای رویکرد (نقش‌پذیری شناختی^۴) دیموند^۵ (۱۹۴۹)، یک شخص همدل به صورت تخیلی می‌تواند نقش فردی دیگر را به خود بگیرد و به گونه‌ی دقیق، افکار، احساسات و رفتار آن شخص را درک و پیشگویی کند. در رویکرد دوم، همدلی به عنوان یک ((پاسخ عاطفی جایگزین^۶)) به تجارب عاطفی ادراک شده‌ی دیگران تعریف شده است. یک تفاوت حساس بین فرآیند نقش‌پذیری شناختی و پاسخ دهی عاطفی همدلانه وجود دارد. درحالی‌که اولی باز شناسایی احساسات دیگران است، دومی شامل سهیم شده در احساسات دیگران، حداقل در سطح عواطف عمده (خوشایند یا ناخوشایند) می‌شود.

هینز و اوری^۷ (۱۹۷۹) همدلی را با عنوان ... توانایی تشخیص و فهم ادراکات و احساسات فرد مقابل و انتقال دقیق این فهم از راه یک پاسخ پذیراگر تعریف نموده‌اند. افزون بر این، گاهی مواقع تعاریف همدلی بر توانمندی انتقال احساسات و درک همدلانه از راه ابزارهای کلامی و یا غیرکلامی تاکید نموده‌اند. جنبه‌های مهم همدلی عبارتند از: ۱- آگاهی از حالت هیجانی فرد مقابل، ۲- درک آن حالت، ۳- همانندسازی فردی با موقعیت و ۴- آرایه‌ی پاسخ عاطفی مناسب (باولک^۸، ۲۰۰۳). اشتینر^۹ (۱۹۹۷) نیز همدلی را به عنوان حس ششم تعریف می‌کند. «نمی‌توان هیجان‌ات افراد را شنید، دید و یا در مورد آن‌ها فکر کرد». با بالا رفتن سطوح همدلی در افراد، مزایای آن در

^۱ - Gallo

^۲ - Internal Frame of Reference

^۳ - Empathy

^۴ - Cognitive Role-Taking

^۵ - Dymond

^۶ - Vicarious Emotional Response

^۷ - Haynes and Avery

^۸ - Bavolek

^۹ - Steiner

محیط‌های کاری و غیرکاری آشکار می‌گردد. این امر از سه راه متفاوت محقق می‌شود: رفع نیازهای یکدیگر، ارتباطات در خلال زمان و تبادل داده‌ها در خصوص افکار، احساسات و ایده‌های یکدیگر. براساس ادبیات مربوط به همدلی (۱) داشتن همدلی در ارتباط با دیگری، مستلزم احساس یا تجربه‌ی هیجان مشابه با هیجان آن فرد می‌باشد. (۲) هیجانی که فرد آن را به عنوان همدلی تجربه یا احساس می‌کند باید به روشی ویژه ایجاد شده باشد و (۳) این هیجان نیز باید به گونه‌ای خاص تجربه و احساس شود (نیلسن^۱، ۲۰۰۳).

در ظاهر قابلیت و توانمندی همدلی در متمایز ساختن افرادی که در رفتار نوع‌دوستانه درگیر شده یا نمی‌شوند، نقشی مهم بازی می‌کند. هنگامی که فرد همدل این‌گونه ادراک می‌کند که فرد دیگری ناراحت است، در نتیجه همدلی خود، آن ناراحتی را تجربه می‌کند. نشان دادن آشفتگی دیگران در کودکان ۱۲ ماهه (برادرز^۲، ۱۹۹۰) و نیز در میمون‌ها و گوریل‌ها (انگر^۳ و همکاران، ۱۹۹۰) دیده شده است. انسان‌ها به لحاظ همدلی تفاوت چشمگیری با یکدیگر دارند. برخی از افراد با دیدن کوچک‌ترین ناراحتی در کسی عمیقاً تحت تاثیر قرار می‌گیرند. در حالی که برخی دیگر که آن‌ها را باید جامعه ستیز نامید، نسبت به وضعیت عاطفی دیگران بی‌اعتنا و غیرحساس می‌باشند. افراد همدل افزون بر احساس آشفتگی فردی به خاطر آشفتگی دیگران دارای سه ویژگی دیگر نیز می‌باشند: ۱- دارا بودن احساس همدلانه - احساس نوعی نگرانی و دغدغه خاطر نسبت به نیازهای دیگران، ۲- محاوره‌ی درونی - توانایی گذاردن خود به جای دیگری و ۳- احساس همدلی خیالی برای یک شخصیت سینمایی و غیرواقعی که به رفتارهایی از قبیل: گریه کردن هنگام تماشای یک فیلم غمناک نمایان می‌گردد (بارون و بیرن^۴، ۱۹۹۷، تروبست، کولینز و امبری^۵، ۱۹۹۴). افرادی که در این ابعاد از همدلی بالایی برخوردارند، هنگامی که فردی در اطراف آن‌ها دچار مشکل می‌شود، پاسخ عاطفی و هیجانی نشان می‌دهند و در تعاقب آن در صدد رفع آن مشکل برمی‌آیند. فردی که همدل است، در قبال زندگی و احساسات اطرافیان خود نوع‌دوستی و همیاری نشان می‌دهد (توماس^۶، ۲۰۰۲). برعکس کسانی که فاقد همدلی‌اند بدون در نظر داشتن سایرین و تاثیر اعمالشان بر آنان، صرفاً به علایق و جاه طلبی‌های خود توجه دارند (بلاک^۷، ۲۰۰۰). بر اساس نظر هافمن، همدلی از یک سیر طبیعی برخوردار است. پس از یک سالگی، کودکان از تمایز خود با

¹ - Nilssen

² - Brothers

³ - Ungerer

⁴ - Baron & Byrne

⁵ - Trobst, Collins & Embree

⁶ - Thomas

⁷ - Bellack

دیگران، بیش‌تر آگاه می‌شوند و درصدد برمی‌آیند تا کودک دیگری را که گریه می‌کند، آرام نمایند. در حدود سن ۲ سالگی کودکان تشخیص می‌دهند که احساسات فرد دیگر با احساس آن‌ها متفاوت است و در نتیجه نسبت به سرخ‌هایی برای کشف چگونگی احساس کودک دیگر حساس‌تر می‌شوند. در اواخر کودکی، رشد همدلی سرعت بیش‌تری پیدا می‌کند و کودکان به راحتی می‌توانند احساس آشفتنگی و ناراحتی را در دیگران درک نمایند (باولک، ۲۰۰۳).

با توجه به اهمیت مفهوم همدلی در مطالعات روان‌شناختی، هدف از این پژوهش بررسی اعتبار و روایی مقیاس همدلی هیجانی متعادل^۱ (مهرابیان، ۱۹۹۶) انتخاب شد. این مقیاس شامل ۳۳ پرسش مدرج پنج نمره‌ای (از کاملاً موافقم=۵ تا کاملاً مخالفم=۱) می‌باشد که ۱۷ پرسش به صورت مثبت و ۱۶ پرسش آن به صورت منفی همدلی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

روش

نمونه‌ی مورد پژوهش شامل ۱۴۲ نفر از کارکنان کارخانجات مخابراتی ایران "کما" بود که ۱۴ نفر زن (حدود ۱۰٪) و ۱۲۸ نفر مرد (حدود ۹۰٪) بودند. نمونه‌ی مورد مطالعه به روش تصادفی ساده انتخاب شد. دامنه‌ی سنی گروه نمونه ۲۴ تا ۵۸ سال بود. تحصیلات ۷۰ درصد از گروه نمونه دیپلم و یا پایین‌تر از دیپلم بود و سطح تحصیلات ۳۰ درصد باقی‌مانده بالاتر از دیپلم بود. ابزار گردآوری داده‌ها: برای ارزیابی میزان همدلی کارکنان از مقیاس همدلی مهرابیان و اپستین (۱۹۷۲) استفاده شد. این مقیاس دارای ۳۳ پرسش است که ۱۷ پرسش آن به صورت مثبت و ۱۶ پرسش دیگر به صورت معکوس طرح شده‌اند. پرسش‌های شماره‌ی ۳، ۴، ۶، ۱۱، ۱۳، ۱۲، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲ و ۳۳ پرسش‌های منفی مقیاس را تشکیل می‌دادند (مانند نمایش عواطف در بین افراد جامعه برای من آزار دهنده است) و بقیه‌ی پرسش‌ها، پرسش‌های مثبت را تشکیل می‌دادند (مانند: هنگامی که فردی را می‌بینم که در میان گروه خود را غریبه احساس می‌کند، دچار اندوه می‌شوم) پرسش‌ها به صورت ۵ گزینه‌ای طرح شده: کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم می‌باشد که به ترتیب امتیازهای ۵ تا ۱ را کسب می‌کنند. پرسش‌های منفی نیز به همین شکل است، اما ترتیب امتیازها معکوس و به صورت ۱ تا ۵ می‌باشد. در پژوهشی با استفاده از این مقیاس و به وسیله‌ی مهرابیان و اپستین (۱۹۷۲)، در مورد ۲۰۲ مرد و زن (به گونه‌ی مساوی) انجام گرفت و ضریب پایایی مقیاس ۰/۸۴ گزارش شد.

¹ -Balanced Emotional Empathy Scale (BEES)

یافته‌ها

بمنظور تصریح بیش‌تر ویژگی‌های مقیاس همدلی هیجانی متعادل ابتدا به محاسبه‌ی میانگین و انحراف معیار نمره‌ی این مقیاس در گروه نمونه‌ی مورد مطالعه اقدام شد. جدول ۱ نشانگر این ویژگی‌ها می‌باشد.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی و پایایی پرسش‌نامه‌ی همدلی

آلفای کرانباخ	واریانس	انحراف استاندارد	میانگین	آزمودنی	تعداد پرسش	هر آیتم (پرسش)
۰/۵۶	۱/۵۹	۱/۲۳	۳/۴۳	۱۴۲	۳۳	کل پرسش‌نامه
	۱۱۴/۰۲	۱۰/۶۸	۱۱۱/۳۹			

در گام نخست، بمنظور شناسایی عوامل زیربنایی پرسش‌نامه‌ی همدلی از روش تحلیل عوامل به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی با استفاده از نمره‌های خام و با بهره‌گیری از روش چرخش متعاود واریمکس استفاده شد. در ادامه به ارزیابی نتایج آن پرداخته می‌شود. گفتنی است که نسبت KMO برای این تحلیل برابر با ۰/۶۹ و مقدار نسبت آزمون کرویوت بارتلت برابر با ۲۳۵۴/۷ بود که این نسبت در سطح $P < ۰/۰۰۰۰۱$ معنادار بود. جدول ۲ نشانگر میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های هر پرسش و بارهای عاملی مبنا و بار عاملی استخراج شده پرسش‌های ۱ می‌باشد.

جدول ۳ نشانگر ارزش ویژه و یا میزان واریانس تبیین شده و تعداد عوامل استخراج شده از پرسشنامه‌ی همدلی می‌باشد. در این تحلیل، ملاک استخراج تعداد عوامل نمودار اسکری انتخاب شد. بر اساس این ملاک شش عامل انتخاب و استخراج گردید که در مجموع حدود ۴۰ درصد از واریانس کل مقیاس را مورد ارزیابی قرار داد.

جدول ۲- میانگین، انحراف استاندارد و بار عاملی استخراج شده از پرسش‌های

پرسش‌نامه‌ی همدلی

اشتراکات	توصیف آماری			اشتراکات	توصیف آماری		
	انحراف استاندارد	میانگین	پرسش		انحراف استاندارد	میانگین	پرسش
بارعاملی استخراج شده				بارعاملی استخراج شده			
۰/۴۸	۰/۹۴	۳/۴۴	۱۸	۰/۶۰	۰/۹۰	۳/۹۵	۱
۰/۵۶	۰/۹۴	۴/۲۱	۱۹	۰/۵۳	۱/۰۱	۳/۸۴	۲
۰/۴۹	۱/۹۹	۳/۶۰	۲۰	۰/۷۰	۱/۲۱	۳/۳۹	۳
۰/۵۴	۰/۹۷	۳/۸۵	۲۱	۰/۶۱	۱/۲۲	۳/۶۲	۴
۰/۵۵	۰/۸۹	۳/۷۸	۲۲	۰/۶۲	۱/۲۲	۳/۳۹	۵
۰/۵۹	۱/۰۷	۳/۰۸	۲۳	۰/۶۰	۰/۹۰	۳/۹۴	۶
۰/۶۴	۱/۰۵	۲/۴۸	۲۴	۰/۵۴	۱/۱۳	۳/۴۱	۷
۰/۳۱	۰/۹۳	۳/۶۹	۲۵	۰/۶۰	۰/۹۷	۳/۶۵	۸
۰/۶۱	۱/۱۹	۲/۶۵	۲۶	۰/۶۸	۱/۱۲	۳/۴۳	۹
۰/۵۸	۰/۸۰	۴/۰۶	۲۷	۰/۶۷	۱/۰۹	۲/۶۵	۱۰
۰/۵۹	۱/۰۲	۳/۸۰	۲۸	۰/۵۳	۰/۹۹	۳/۳۴	۱۱
۰/۵۶	۰/۸۸	۳/۹۷	۲۹	۰/۳۰	۴/۱۹	۳/۹۹	۱۲
۰/۴۶	۱/۰۸	۲/۹۰	۳۰	۰/۷۲	۱/۲۵	۲/۷۰	۱۳
۰/۵۲	۱/۰۵	۲/۷۲	۳۱	۰/۴۳	۱/۰۵	۳/۷۸	۱۴
۰/۵۰	۱/۱۳	۳/۱۷	۳۲	۰/۴۹	۱/۱۸	۲/۰۸	۱۵
۰/۶۴	۱/۲۵	۳/۱۱	۳۳	۰/۴۸	۰/۶۷	۴/۱۳	۱۶
				۰/۵۶	۰/۶۲	۴/۴۲	۱۷

جدول ۳- واریانس تبیین شده و تعداد عوامل پرسش‌نامه‌ی همدلی بر حسب نمره‌های خام

مجموع	مجموع مجذورات استخراج شده			مقدار ویژه اولیه			ترکیبات
	درصد واریانس	درصد واریانس تبیین شده	بارعاملی کل	درصد واریانس تراکمی	درصد واریانس	مقدار ویژه کل	عوامل
۲/۷۰	۹/۷۱۷	۹/۷۱۷	۳/۲۱۰	۹/۷۲	۹/۷۲	۳/۲۰۷	۱
۲/۱۱	۱۸/۳۱۶	۸/۵۹۹	۲/۸۴۸	۱۸/۳۲	۸/۶۰	۲/۸۳۸	۲
۲/۵۲	۲۴/۵۱۸	۶/۲۰۲	۲/۰۴۷	۲۴/۵۲	۶/۲۰	۲/۰۴۷	۳
۲/۱۸	۳۰/۳۰۵	۵/۷۸۷	۱/۹۱۰	۳۰/۳۰	۵/۸۹	۱/۹۱۰	۴
۱/۸۶	۳۵/۱۵	۴/۸۴۴	۱/۵۹۹	۳۵/۱۵	۴/۸۴	۱/۵۹۹	۵
۲/۲۶	۳۹/۷۰	۴/۵۵۲	۱/۵۰۲	۳۹/۷۰	۴/۵۵	۱/۵۰۲	۶
				۴۳/۹۳	۴/۲۳	۱/۳۹۶	۷
				۴۷/۹۸	۴/۰۵	۱/۳۳۷	۸
				۵۱/۸۳	۳/۸۴	۱/۲۶۹	۹
				۵۵/۸۳	۳/۷۰	۱/۲۱۸	۱۰
				۵۸/۹۶	۳/۴۴	۱/۱۳۵	۱۱
				۶۲/۳۶	۳/۴۰	۱/۱۲۳	۱۲
				۶۵/۵۱	۳/۱۵	۱/۰۳۹	۱۳
				۶۸/۴۷	۲/۹۶	۰/۹۷۷	۱۴
				۷۱/۱۳	۲/۶۶	۰/۸۷۷	۱۵
				۷۳/۷۲	۲/۵۹	۰/۸۵۵	۱۶

جدول ۴ نیز نشانگر بارعاملی پرسش‌های اختصاص یافته به عوامل ششگانه‌ی استخراج شده می‌باشد. ملاک انتخاب هر پرسش در هر عامل بارعاملی بیش‌تر از ۰/۳۰ تنها در یک عامل بود. از مجموع پرسش‌های این مقیاس دو پرسش به دلیل بارعاملی بیش‌تر از ۰/۳۰ در بیش از یک عامل از فهرست پرسش‌ها حذف شدند (پرسش ۹ و ۲۰).

جدول ۴- عوامل پرسش‌نامه‌ی همدلی و پرسش‌های مربوط به هر آیتم

عامل نخست		عامل دوم		عامل سوم		عامل چهارم		عامل پنجم		عامل ششم	
پرسش	بارعاملی	پرسش	بارعاملی	پرسش	بارعاملی	پرسش	بارعاملی	پرسش	بارعاملی	پرسش	بارعاملی
۱۲	۰/۳۱۸	۲	۰/۳۹۸	۳۳	۰/۶۸۰	۸	۰/۶۱۸	۱۳	۰/۵۹۳	۶	۰/۷۱۹
۱۶	۰/۶۵۳	۳	۰/۶۹۴	۳۰	۰/۵۷۱	۳۱	۰/۵۸۳	۳۲	۰/۵۵۳	۴	۰/۶۰۷
۱۷	۰/۵۲۷	۱۱	۰/۶۲۶	۲۶	۰/۴۶۹	۱۰	۰/۵۵۰	۲۲	۰/۵۴۰	۱	۰/۵۳۵
۱۹	۰/۵۴۴	۲۱	۰/۴۳۸	۱۴	۰/۴۵۸	۵	۰/۵۳۷	۲۵	۰/۴۴۳	۱۵	۰/۳۶۰
۲۷	۰/۳۹۶	۲۳	۰/۳۹۲	۲۸	۰/۴۱۹	۱۸	۰/۴۵۴				
۲۹	۰/۶۰۹			۷	۰/۶۹۰	۲۴	۰/۳۴۳				

جدول ۵ نیز نشانگر محتوای هر یک از عامل استخراج شده از مقیاس همدلی هیجانی متعادل می‌باشد. این عوامل بر اساس محتوای عوامل به قرار همدلی واکنشی، بیانی، مشارکتی، اثرپذیری عاطفی، ثبات عاطفی و همدلی نسبت به دیگران نام‌گذاری شدند. عامل هفتم را شاید بتوان کنترل هیجان نام‌گذاری کرد که چندان وابستگی با مفهوم همدلی ندارد.

جدول ۵- فهرست و ترکیب بندی جدید پرسش‌های پرسش‌نامه‌ی همدلی برحسب عوامل استخراج شده

عامل	نام عامل	شماره پرسش	پرسش
اول	همدلی واکنشی	۱۲	از بین دو شغل مددکاری اجتماعی و کار در بخش مدیریت منابع انسانی اولی را ترجیح می‌دهم
		۱۶	دیدن افراد گریان مرا افسرده می‌سازد.
		۱۷	برخی آوازه‌ها مرا شاد می‌کند.
		۱۹	هرگاه می‌بینم با فرد دیگری بدرفتاری می‌شود، خشمگین می‌شوم.
		۲۷	دیدن یک جانور زخمی مرا غمگین می‌سازد.
		۲۹	دیدن افراد بیز و درمانده مرا غمگین می‌سازد.
دوم	همدلی بیانی	۲	حساسیت و بیان احساسات نسبت به حیوانات احمقانه است.
		۳	نمایش عواطف در بین افراد جامعه برای من آزاردهنده است.
		۱۱	افراد غریبه ای را که برای نخستین بار می‌بینم سرد و کسل کننده می‌یابم.
		۲۱	هرگاه دوست من عقده دل خویش را می‌گشاید، سعی می‌کنم مسیر صحبت را تغییر دهم.
۲۳	وقتی می‌بینم از تماشای یک فیلم کسی به گریه افتاده است یا خنده به شدت شگفت زده می‌شوم.		
سوم	همدلی مشارکتی	۷	تمایل دارم نظر هیجانی خود را در مشکلات و دشواری های دوستانم سهیم کنم.
		۱۴	دوست دارم صحنه ای را شاهد باشم که دیگری جعبه هدایای دریافت شده خود را می‌گشاید.
		۲۶	تعجب می‌کنم چرا بعضی چیزها می‌تواند دیگران را این اندازه ملول و غمگین سازد.
		۲۸	صرف وقت برای فیلم و رمان احمقانه است.
		۳۰	اشک دیگران بیش از آنکه احساس همدردی مرا به جوش آورد، مرا تحریک می‌کند.
۳۳	گاهی بچه های خردسال بدون هیچ دلیل واضحی می‌گریند.		
چهارم	اثرپذیری عاطفی	۵	اگر حس کنم افرادی که در کنار من هستند، عصبی اند من نیز عصبی می‌شوم
		۸	آوازه‌ها و اشعاری که به ذهن ... است بر من عمیقاً اثر می‌گذارد.
		۱۰	عقل من بسیار تحت تاثیر اطرافیانم است.
		۱۸	به هنگام خواندن رمان خود را در احساسات قهرمان آن شریک حس می‌کنم.
		۲۴	می‌توانم تصمیم بگیرم بدون این که تحت تاثیر احساسات دیگران قرار بگیرم.
		۳۱	به شدت در فیلم‌هایی که مشاهده می‌کنم، مجذوب و درگیر می‌شوم.
پنجم	ثبات عاطفی	۱۳	اگر دوست من کج خلق و غمگین باشد، من هرگز تحت تاثیر او قرار نمی‌گیرم.
		۲۲	دیگری مرا به خود جذب می‌کند.
		۲۵	اگر اطرافیانم افسرده باشند، نمی‌توانم وضعیت مساعد قبلی خود را ادامه دهم.
		۳۲	گاهی با وجود غلیان هیجانات پیرامون خود کاملاً خونسرد باقی می‌مانم.
ششم	همدلی نسبت به دیگران	۱	هنگامی که فردی را می‌بینم که در میان گروه خود را غریبه احساس می‌کند، دچار اندوه می‌شوم.
		۴	از مردمی که ناشاد و افسرده اند رو برمی گردانم.
		۱۵	احمقانه است که به خاطر اشک دیگران شادی خویش را از دست بدهم.
هفتم	کنترل	۹	افراد به این دلیل تنها هستند که با دیگران رابطه برقرار نمی‌کنند.
		۲۰	هنگامی که اخبار بد از وضعیت نابسامان دیگران به گوش می‌رسد، کنترل را از دست می‌دهم.
			حتی هنگامی که اطرافیان من نگران هستند، می‌توانم آرام بگیرم.

بمنظور تعیین ضریب پایایی پرسش‌نامه‌ی همدلی از روش آزمون و بازآزمون با فاصله‌ی زمانی ۲۰ روز نیز استفاده شد. نتایج بدست آمده در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶- ضریب پایایی پرسش‌نامه‌ی همدلی با استفاده از روش آزمون بازآزمون

آماره	مرحله	آزمون	بازآزمون
	تعداد	۳۷	۳۷
	میانگین	۱۱۱/۰۵	۱۱۰/۸۹
	انحراف استاندارد	۸/۱۴	۸/۰۴
	ضریب پایایی	$P < 0/001, 0/599$	

بمنظور تعیین ضریب روایی پرسش‌نامه‌ها، پس از تحلیل عاملی، ضریب همبستگی نمره‌ی کل آزمون با خرده مقیاس‌های آن محاسبه و به عنوان شاخص روایی در نظر گرفته شد. جدول ۷ نشانگر ضریب همسانی درونی خرده مقیاس‌های مقیاس همدلی هیجانی متعادل با نمره‌ی کل مقیاس می‌باشد.

جدول ۷- ضریب روایی پرسش‌نامه‌ی همدلی

تعداد پرسش	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	ضریب روایی	معناداری	
۶	۲۴/۸۲	۵/۱۷	۲۶/۷۳	۰/۶۵۳	۰/۰۰۱	۱ همدلی واکنشی
۵	۱۷/۵۲	۳/۰۷	۹/۴۳	۰/۵۰۲	۰/۰۰۱	۲ همدلی بیانی
۶	۱۹/۶۸	۲/۷۲	۷/۴۱	۰/۴۹۷	۰/۰۰۱	۳ همدلی مشارکتی
۶	۱۷/۳۶	۳/۵۵	۱۲/۶۱	۰/۴۷۹	۰/۰۰۱	۴ اثرپذیری عاطفی
۴	۱۳/۳۶	۲/۴۷	۶/۱۳	۰/۳۹۱	۰/۰۰۱	۵ ثبات عاطفی
۴	۱۳/۶۰	۲/۶۴	۶/۹۵	۰/۴۰۳	۰/۰۰۱	۶ همدلی نسبت به دیگران
۳۱	۱۰۶/۳۴	۱۰۰/۰۵				۷ کل

جدول ۸ نیز نشانگر ضریب همبستگی متغیرهای جمعیت شناختی با نمره‌ی کل مقیاس همدلی هیجانی متعادل می‌باشد.

جدول ۸- ضرایب همبستگی بین همدلی و متغیرهای جمعیت شناختی

متغیر جمعیت شناختی	ضریب همبستگی	معناداری
سن	۰/۱۰۷	۰/۲۰۵
میزان تحصیلات	۰/۰۱۸	۰/۸۳۵
درآمد	۰/۲۱۹*	۰/۰۰۹
سابقه خدمت	۰/۱۳۲	۰/۱۱۷
وضعیت تأهل	۰/۱۰۲	۰/۲۲۶
تعداد فرزندان	۰/۰۶۰	۰/۴۷۸

* $P < 0/05, N = 142$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج بدست آمده از این مطالعه حاکی از کفایت نسبتاً مناسب مقیاس همدلی هیجانی متعادل برای استفاده در ایران بود. نتایج بدست آمده از آزمون تحلیل عامل به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی نشان داد که این مقیاس از یک ساختار شش عاملی برخوردار است که هر یک از آن‌ها نیز دارای روایی مناسب‌اند. همبستگی متوسط هر یک از عوامل با خرده‌آزمون‌ها نشانگر این قابلیت است.

نتایج بدست آمده از بررسی اعتبار مقیاس همدلی هیجانی متعادل به روش آزمون و بازآزمایی نشان داد که این مقیاس با وجود فاصله‌ی ۲۰ روزه میان آزمون و بازآزمایی از اعتباری مناسب برخوردار است. نتایج این تحلیل با نتایج مطالعه‌ی مهربابان (۱۹۹۶) همخوانی داشت. همبستگی معنادار نمره‌ی کل مقیاس همدلی با میزان درآمد و عدم معناداری نمره‌ی کل این مقیاس با متغیرهای سن، تحصیلات، سابقه نیز حاکی از روایی و اگرایی این مقیاس می‌باشد.

در مجموع توصیه می‌گردد که شاخص‌های دیگر روان‌سنجی مقیاس همدلی با استفاده از گروه نمونه متفاوت از گروه نمونه‌ی مورد مطالعه در این بررسی مورد مطالعه قرار گیرد. متوسط بودن مقدار نسبت KMO به دلیل محدود بودن نمونه‌ی مورد مطالعه برای اجرای تحلیل عامل، از جمله نکاتی است که لازم است تا در مطالعات آتی مد نظر قرار گیرد. افزایش حجم نمونه برای بررسی دقیق‌تر ساختار عاملی این مقیاس از جمله توصیه‌های مهم در خصوص مقیاس همدلی عاطفی متعادل و ملاحظه‌ی این نکته است. هم‌چنین، توصیه می‌گردد که در مطالعات آتی با استفاده از تحلیل عامل به شیوه‌ی تاییدی اقدام به آزمون ساختار استخراج شده در این مقیاس گردد. از دیگر توصیه‌ها برای پژوهشگران بعدی، اضافه نمودن چند پرسش دیگر به مقیاس همدلی برای جبران پرسش‌هایی که در طی این مطالعه به دلیل عدم کفایت لازم از متن پرسش‌های حذف شد می‌باشد. این اقدام به احتمال زیاد، بر میزان کفایت نمونه‌گیری محتوایی مقیاس خواهد افزود.

محاسبه‌ی ضریب همبستگی نمره‌ی کل و خرده مقیاس‌های این مقیاس با مقیاس‌هایی که سازه‌های مشابه را مورد ارزیابی قرار می‌دهند، می‌تواند وضعیت روایی همگرایی این مقیاس را بیش‌تر روشن نماید. هم‌چنین، توصیه می‌گردد که این مقیاس بیش‌تر در اقدام‌های پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد و تا احراز شاخص‌های روان‌سنجی دیگر از بکارگیری آن برای موردهای تشخیصی اجتناب گردد.

در انتها از تمام مسئولان و کارکنان کارخانجات کما که پژوهشگران را در اجرای این طرح پژوهشی یاری دادند، سپاسگزارم. هم‌چنین، از جناب آقای دکتر سیامک سامانی که با توصیه‌های ارزنده‌ی خود یاری کننده‌ی پژوهشگران در تنظیم این اقدام پژوهشی بودند، صمیمانه سپاسگزاریم.

منابع

- 1- Akindeju, G. (2000). Empathy, *retrived from www.21brinkster.com*.
- 2- Baron, R. & Byrne, D. (1997). *Social psychology*. Allyn and Bacon.
- 3- Bavolek, S. (2003) Developing empathy in families. *Retrived from www.nurturing/parenting.com*.
- 4- Belack, M. (2000). *The WPQ emotional intelligence report*. USA. The test Agency.
- 5- Brothers, L. (1990) The neural basis of primate social communication. *Motivation & Emotion*, 14:81-91.
- 6- Dymond, R. F. (1949). A scale for measurement of empathic ability. *Journal of Consulting Psychology*, 14, 127-133.
- 7- Ellis, P. L. (1982). Empathy: A Factor in Antisocial Behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10, 1, 123-134.
- 8- Haynes, L. A. & Avery, A. W. (1979). Training adolescents in self-disclosure and empathy skills. *Journal of Community Psychology*, 6, 6, 526-530.
- 9- Mehrabian, A. (1996). *Manual for the Balanced Emotional Empathy Scale (BEES)*. (Available from Albert Mehrabian, 1130 Alta Mesa Road, Monterey, CA, USA 93940).
- 10- Mehrabian, A. & Epstein, N. A. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- 11- Nilsson, P. (2003). *Empathy and emotions on the notion of empathy as emotional sharing*. Umea Studies in Philosophy.
- 12- Steiner, C. (1997). *Achieving Emotional Literacy*. London: Bloomsbury.
- 13- Thomas, M. (2002). *Empathy style profile: Mini questionnaire report*. USA, Profiles, page2.
- 14- Trobst, K. K., Collins, R. L. & Embree, J. M. (1994). The role of emotion in social support provision: Gender, empathy, and expressions of distress. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 45-62.
- 15- Ungerer, J. A. (1990). The early development of empathy. *Motivation and Emotion*. 14, 93-106.